

VU Research Portal

De Veluwe gereformeerd

de Weerd, Cornelis Johan

2021

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

de Weerd, C. J. (2021). *De Veluwe gereformeerd: Regionale machtswisseling en religieuze verandering in de zestiende eeuw.* [, Vrije Universiteit Amsterdam]. s.n.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Inhoud

Lijst van figuren en tabellen	7
Lijst van afkortingen	9
Inleiding	11
1. De Veluwe gereformeerd	11
2. De schandelijkste episode? <i>Status quaestionis</i>	13
3. Gemeenschapsreligie	18
4. De Veluwe als transregionale eenheid	19
5. Bronnen	24
6. Vraagstelling en opzet	26
Hoofdstuk 1. De sacrale infrastructuur	29
1.1. Inleiding	29
1.2. Eeuwenlange kerstening	30
1.3. De situatie rond 1500	33
1.4. Aanwezigheid van kloosters	45
1.5. Een netwerk van heiligen	49
1.6. Sporen van het sacrale landschap	55
1.7. Een katholiek buitengebied	66
1.8. Conclusie	71
Hoofdstuk 2. Onvoorziene reformaties	73
2.1. Inleiding	73
2.2. Spreiding van autoriteit, 1492–1543	74
2.3. De versterking van regionale religiositeit, 1492–1578	78
2.4. Katholieke hervorming, 1543–1566	82
2.5. Katholieke herleving na gereformeerd geweld, 1566–1578	89
2.6. Gereformeerde hervorming, 1578–1600	94
2.7. Conclusie	100
Hoofdstuk 3. Relativering van de liturgie	103
3.1. Inleiding	103
3.2. Sacramentele religie	104
3.3. De circulatie van nieuwe ideeën	107
3.4. De bezwaren van Arent toe Boecop	113
3.5. Het christocentrisme van Jan Gerritsz Verstege	118
3.6. Radicalisering van de kritiek op de kerk	122
3.7. Verwarring in een katholieke wereld	124
3.8. Conclusie	126
Hoofdstuk 4. Een katholieke hervormingsagenda	129
4.1. Inleiding	129
4.2. Een netwerk van Utrechtse prelaten	130
4.3. De Harderwijker gewelfschilderingen	136
4.4. Humanistische beeldtaal	148
4.5. Een hervormingsgezinde magistraat	154
4.6. Conclusie	158

Hoofdstuk 5. Professionalisering van de geestelijke stand	161
5.1. Inleiding	161
5.2. De scholingsgraad van de clerus	162
5.3. Het offensief van Aegidius de Monte	167
5.4. De opbouw van een gereformeerde kerk	171
5.5. 'Papistische papen'	175
5.6. Laverende voorgangers	178
5.7. Conclusie	181
Hoofdstuk 6. De vorming van een nieuwe elite	183
6.1. Inleiding	183
6.2. De Veluwse adel	184
6.3. Religieuze mentaliteit van de adel	186
6.4. Twijfelende edelen na de Beeldenstorm	194
6.5. Patriotten en religieverwanten tijdens de overgang	197
6.6. Een middengroep van edelen	201
6.7. Protestantse edelen	204
6.8. Katholieke edelen	208
6.9. Conclusie	213
7. Slotbeschouwing	215
7.1. Inleiding	215
7.2. De opkomst van een revitaliseringsproces	215
7.3. Parallellen in vernieuwingstendensen	217
7.4. Onontkoombare polarisatie	219
7.5. Herstel van politiek en religieus evenwicht	220
7.6. Onvoorspelbare reformaties in veelvoud	222
Samenvatting	225
Summary	229
Zusammenfassung	233
Résumé	239
Bijlage I. Proeve van een wereldlijke en kerkelijke indeling van de Veluwe (c.1500– c.1600)	243
Bijlage II. Het beeldprogramma van de gewelfschilderingen in de Onze Lieve Vrouwekerk van Harderwijk (1561–1562)	335
Bronnen en literatuur	341